

FARKAS JUDIT**Holnaptól kezdve minden másképp volt, avagy a tankönyvek
mint a rejtett (?) tanterv közvetítői**

Magyarország 20. századi történetében több olyan – hosszabb vagy –rövidebb életű – politikai rendszerváltás volt, amely az előzőekhez képes radikálisan új történelemszemléletet hirdetett. Ha csak az 1918–1945 közötti időszakot nézzük, akkor kapásból négyet fel tudunk sorolni: őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, Horthy-korszak, nyilas uralom. A kialakuló politikai rendszerek – legyenek ún. bal- vagy jobboldaliak – egyrészt szembefordultak a megelőző korszak narratívájával, másrészt a közgondolkodás tematizálásához, az ideológiai viszonyok meghatározásához, az aktuális jelen feletti politikai kontroll megteremtéséhez elengedhetetlennek látszott a múlt feletti ellenőrzés kialakítása. S így érkezünk el a történelem tankönyvek szerepéhez, hiszen az ezekben szereplő tananyag képes lehet az egységes narratíva kialakítására, gondoljunk csak például a honfoglalás fogalmához kapcsolódó ismeretekre. Az előadásban – saját korlátaim okán – arra nem vállalkozhatok, hogy a rendszerváltás /rendszerváltozás/ rendszerváltoztatás fogalmát e narratíva formálódás szempontjából megvizsgáljam, maradnék tehát a saját eszközeimnél, azoknál a középiskolai tankönyveknél, amelyekből a pályámon dolgoztam. Az élet ugyanis úgy hozta, hogy az 1990/1991-es tanévtől dolgozom középiskola történelemtanárként. A következő szempontok szerint vetem össze a középiskolai tankönyveket:

- fogalomhasználat (rendszerváltás /rendszerváltozás/ rendszerváltoztatás)
- az egyetemes történelem és a magyar történelem tárgyalásának módja
- témakörön belüli tematikus arány (pl. Kádár-korszakhoz képest mennyire hosszú)
- a megtanulandó tankönyvi szöveg és a források aránya, kapcsolata
- források témája, forrástípusok, feldolgozást segítő kérdések, munkamódszerek
- a témakör kulcselemei, csomópontjai (pl. alfejezetek, kiemelt tartalmak)
- a téma helye a témakörben (témakörhatár, a rendszerváltás követő időszak már egy új témakör vagy folyamatában mutatja a következményeket).